

Zavřená hranice

V noci z 11. na 12. března 1938 do železniční pohraniční stanice Břeclav přijel z Vídně neobvykle přeplněný rychlík. Většina jeho pasažérů byli uprchlíci, kteří se chtěli na poslední chvíli zachránit před obsazením Rakouska nacistickým Německem. Ve vlaku seděla řada významných odpůrců nacismu a lidí utíkajících kvůli pronásledování Židů. Uprchlíci byli bezpochyby šokováni, když byli na břeclovském nádraží vysazeni z vlaku a po několika hodinách napjatého čekání vráceni zpět.

Uprchlíci v nočním rychlíku totiž právě na vlastní kůži zažívali jednu z nejdůležitějších změn v československé uprchlické politice. Obrat založený na etnickém třídění pronásledovaných a zaměřený zvláště proti těm, kteří byli pronásledováni jako Židé. Ještě během obsazování Rakouska (tzv. „anšlusu“, připojení) vydalo československé ministerstvo vnitra zákaz vstupu pro cestující z Rakouska. I když se oficiálně nehovořilo o židovských uprchlících, bylo všem zřejmé, že účelem nařízení je zabránit jejich útěku do Československa. Toto rozhodnutí nebylo ostatně zcela nové: již o několik týdnů dříve uzavřely československé úřady hranici pro židovské uprchlíky a pro komunisty, jejichž hromadného útěku před profašistickou vládou v Rumunsku, s nímž mělo Československo na Podkarpatské Rusi společnou hranici, se obávaly.

Nacisté v Rakousku rozpoutali brutální pronásledování Židů: veřejně je ponižovali, vyháněli z bytů, zabavovali jim majetek a usilovali o jejich co nejrychlejší vyhnání. Přesto během jara a léta 1938 českoslovenští pohraničníci na hranici systematicky chytali a vraceli židovské uprchlíky. Polské Židy, kteří byli vypovídati z Rakouska a kteří utíkali přes Československo, dopravovali četníci na polskou hranici. Do Československa uprchlo mnoho Židů s československým občanstvím, kteří před „anšlusem“ žili v Rakousku.

Zvláštní osud měla skupina více než 50 Židů z Burgenlandu (rakouského regionu při hranici s Maďarskem a Československem), kteří byli v dubnu 1938 násilně vyhnáni ze svých domovů a převezeni přes Dunaj na československou stranu. I přes útrapy, kterými prošli, je československé úřady vypověděly a dopravily zpět. Protože ani jeden ze států, jejichž hranice se zde stýkaly (Rakousko, Maďarsko, Československo), nebyl ochoten tuto skupinu – byť i třeba dočasně – přijmout, umístili je nakonec Židé z Bratislavy na loď zakotvenou na Dunaji (který platil za mezinárodní vody). Na ní byli uprchlíci uvězněni po několik měsíců, dokud se židovským pomocným organizacím nepodařilo zajistit jim vystěhování, a to především do Palestiny a do Spojených států amerických.

261 – Vzpomínky novináře a spisovatele Richarda Bermanna na útěk a vrácení do Rakouska

„Když začal večer, šel jsem jako obvykle v tuto dobu do Café Herrenhof; měl jsem tam schůzku s jedním z mých říšskoněmeckých emigrantů, vynikajícím lyrickým básníkem. Projednávali jsme, jak by bylo možné uskutečnit rychle jeho odcestování z Vídně a dal jsem mu trochu peněz. Pak se náš hovor stočil k literárním záležitostem [...], když v tom se něčí ruka jemně dotkla mého ramene. Vedle mě stál přítel Otto, velice bledý, ale klidný. Řekl: ‚Před deseti minutami ohlásil Schuschnigg v rozhlase, že odstupuje a že postupujícím německým jednotkám nemá být kladen žádný odpor.‘

[...] Opustil jsem s Ottou rychle kavárnu a nastoupil v Herrengasse do taxíku. Na ulicích nikdo nebyl. Doma jsem otevřel již připravený kufr, který obsahoval nejn nutnější vybavení na cestu, a naházal do něj spěšně několik papírů, které se všechny týkaly mé funkce u ‚American Guild‘. Alespoň tohle neměli nacisté najít. Mezitím studoval Otto jízdní řád. Nejbližší vlak do zahraničí odjížděl za hodinu ze Severního nádraží. Přemýšlel jsem, jestli nemám počkat ještě hodinu a přejet u Ödenburgu maďarské hranice, pak jsem se ale bohužel rozhodl pro československou hraniční stanici Břeclav. Jít cestou do Švýcarska jsem se, v přesvědčení, že vlakové trasy na západ musí již být v rukou nacistů, neodvažoval.

Krátce a bolestně jsem se rozloučil se svojí milou starou hospodyní a jel s Ottou na nádraží. Dorazil jsem brzy na to, abych našel ve vlaku volné sedadlo: pár minut poté byla všechna kupé přeplněná. Většinu svých spolucestujících jsem znal osobně nebo oni znali mě: všichni byli určitým způsobem ‚prominentní‘ a všichni měli pádné důvody k rychlému opuštění Rakouska, ať už kvůli tomu, že vystupovali proti nacistům, nebo byli jednoduše Židy a právem se obávali nadcházejícího antisemitského teroru. [...]

Jeli jsme. Tehdejší hraniční stanice Břeclav není od Vídně vzdálená více než dvě hodiny rychlíkem, ale ty dvě hodiny byly naplněny děsivým napětím. Přejedeme hladce přes hranice? Asi každý z nás měl platný pas; ten můj byl teprve předchozího dne obnoven na dalších pět let, nádherný exemplář hnědožlutého rakouského pasu, platný ve všech zemích světa. Pasy měli moji spolucestující také, ale ne všichni se drželi stávajících předpisů týkajících se vývozu deviz tak příkladně jako já, a nyní se proto obávali, že by mohly být při hraniční kontrole nalezeny jejich peníze ukryté v zavazadlech.

Dorazili jsme do hraniční obce ležící na rakouské straně naproti Břeclavi. Tam zůstal vlak dlouho stát, aniž by k nám do kupé kdokoli přišel zkontrolovat pasy nebo zavazadla. Zjevně panoval toho večera na hranicích zmatek. Noví vládcové Rakouska asi ještě nestihli zorganizovat kontroly. Najednou – ani jsme nevěřili svým očím – se dal vlak znovu do pohybu a přešel přes hranici do svobodného Československa. [...] Znovu jsem mohl dýchat. Byl jsem, byli jsme zachráněni.

Přijeli jsme do stanice Břeclav. České nápisy, české uniformy. A náhle přišel jeden uniformovaný k nám a vykřikl [...] ‚Kdo má rakouský pas, vystoupit! Rakouští občané nesmějí překročit hranici!‘

A byla to pravda. Protestovali jsme, prosili jsme. Nic nepomáhalo. Pod hrozbou násilí jsme byli nahnáni do velké čekárny, hnusného, vězení podobného sálu.“

262 – Telegram, který Richard Bermann z Břeclavi poslal prezidentu Benešovi, 12. března 1938

Národní archiv

Richard A. Bermann (uměleckým jménem Arnold Höllriegel), který telegram podepsal, byl rakouský demokratický novinář a spisovatel. Přispíval do listů *Der Wiener Tag* a *Die Stunde*, které byly tajně podporovány československým ministerstvem zahraničí. Po vrácení z Břeclavi do Rakouska se Bermann pokusil o útěk do Itálie, ale ani ten se nezdařil. Teprve 3. května 1938 mohl za pomoci prezidenta Beneše vycestovat do Československa, odkud emigroval přes Paříž a Londýn do Spojených států, kde v roce 1939 zemřel.

OKRESNÍ JEDNOTA ŽIVNOSTENSKÝCH SPOLEČENSTEV A GREMIÍ OLOMOUC MĚSTO.

Úřadování denně od 8.-14. hod.

Telef. 98—198.

Číslo 178/38-Ký.

V OLOMOUCI, 30. března 1938.
Kollárovo nám. č. 7.

Věc Židovská emigrace -
živnostenské podnikání.

53

P.T. 38

Ministerstvo vnitra

Praha IV., Jiřská 2.

Okresní jednota živnostenských společenstev a gremií v Olomouci-městě ve své schůzi zabývala se otázkou přistěhovalectví židovské emigrace z bývalého Rakouska, která, jak je známo, má býti do čtyř roků vyhoštěna a v první řadě hledá útočiště u nás.

Každou emigraci je nejvíc postiženo živnostnictvo a obchodnictvo, neboť tato vrhá se na živnosti, zvláště pak na obchod a to přímo i nepřímo jako společníci a podobně a svým bezohledným postupem a praktikami podlamují pak naše soukromé podnikání.

Proto musíme se brániti proti přistěhovalectví nějaké menšiny, s níž jsou zkušenosti, že dostavší asyl, zneužívá to tím způsobem, že vniká do hospodářského života na úkor státního národa. Tato hospodářská sebeobrana jest dovolena a nelze ji nijak ztotožňovati s menšinovou otázkou.

Jako živnostníci pozorujeme, že tito přistěhovalci neohlašují si přímo živnosti, ale využívají slabosti některých dosavadních živnostníků, půjčují jim do jejich podniků peníze a potom hospodářsky plně vyžítávají nás, pohostinný národ.

Na základě toho usnesla se naše jednota požádati Vás, abyste zakročili, aby této emigraci, jež nemá žádného vztahu lásky

OKRESNÍ JEDNOTA ŽIVNOSTENSKÝCH SPOLEČENSTEV A GREMII
OLOMOUČ MĚSTO

k ČSR, přístup na naše území vůbec povolován nebyl.

Znamenáme s projevem dokonalé účty

za:

OKRESNÍ JEDNOTA
Živnostenských společenstev a gremii
Olomouc - město.

Tajemník:

Statista:

Presidium ministerstva vnitra

Došlo 4. IV. 1938

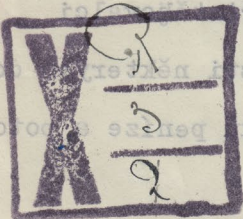
9932

Zn. 2-3-7

Příděl:

Ko

Na vědomí, ad acta.
Dne 8. dubna 1938
Kovář

9. IV. 1938

9930/38

P r o t o k o l

157

sepsaný dne 12.července 1938 u městské rady v Olomouci s býv.rak.stát. příslušníkem ,dnes ř.německým,Felixem Stiasny-m z Vídně,který dne 6.7.38 přešel ilegálně hranice CSR.

P ř e d m ě t : výslech ohledně ileg.překročení hranic
P ř í t o m n í : podepsaní-

Jmenuji se Felix Stiasny,narozený7.3.1891 ve Vídni,do Vídně přísl. obchodní zástupce a bydlel jsem ve Vídni a mám platný rak.cestovní pas, vydaný polic.ředit.ve Vídni dne 4.I.1937,č.A-974126 platný do 4.I.1943.

Protože poměry ve Vídni,kde jsem bydlel Wien II,Glockeng.l.jdou za dnešního režimu takové,že člověk denně jest v nebezpečí života,rozhodl jsem z pudu sebezachování opustiti Rakousko.Do cestovního pasu mně sice dali poznámku,opravňující k vyjezdu do Italie,Švýcar a CSR a ku cestě zpět leč to každý ví,že na takovou poznámku zastupitelské úřady CSR nedají na rak.pas visum k cestě do CSR a že každého od hranic vrátí zpět.Již při vydávání pasu a povolení k cestě ř.něm.úřady nutí k podpisu reversu,že se majitel pasu nikdy do Rakouska nevrátí.

Nemohl jsem tedy i když mám platný pas odejeti do CSR legální cestou po železnici nebo i jinak,nýbrž že musím se o to pokusit jiným způsobem.Ciní tak ostatně veliké množství židovských uprchlíků.Celé své uspyry jsem byl nucen zanechat ve Vídni,protože nikdo ani haléře nesmí vyvésti,každého svléknou do naha a důkladně prohlédnou.

Dne 6.7.1938 jsem odejel autobusem z Vídně směrem k hranici CSR ke Znojmu.V rak.pohraniční obci Klein Haugsdorf nás již očekávali SS muži,kterí nás ihned zadrželi a zavedli na svoji strážnici,kde jsme byli jednotlivě velmi důkladně prohlédnuti a ž na holém těle.Sem přichází denně 4 autobusy.Uprchlíci jsou tam shromažďováni a večer ve skupinách zvláštním průvodcem,čsl.stát.příslušníkem-polit.uprchlíkem,převáděni přes hranice směrem k železn.stanici Satov.V naší skupině bylo celkem 17 osob.Byli jsme přivezeni o 10.hod.k hranici,kde v jetelovém poli nám průvodce ukázal další cestu přes hranici k žel.stanici Satovu.Pouze 3 se však podařilo přejíti hranici bez zadržení.Ostatních 14 nás zadržela pohraniční stráž a zavedla nás do obce Hnanice.Tam jsem byl pokutován pro neoprávněné překročení hranic částkou Kč.10.-- podle kvitance ,kterou připojuji a ještě ráno téže noci jsme byli odvedeni zpět k hranici,abychom se vrátili do Rakouska.Jakmile orgán,který nás k hranici přivedl odešel,vrátil jsem se zpět a dostal jsem se pěšky až do Znojma,kde jsem na židovské obci dostal podporu a lístek do Olomouce.V Olomouci mám tetu pí.Jenny Pollakovou,Englova 6,která mne u sebe nějaký čas ponechá.Nemá sice mnoho a trochu jídla mně již opatří.

V Olomouci jsem se ihned zcela dobrovolně /policijně i do ciz. evidence přihlásil a také jsem ihned zcela bez nátlaku udal,že jsem hranice přešel nelegálně a že jsem za to byl již potrestán.

Jest zajímavé,že muži SA,kterí nás v KleinHaugsdorfu zadrželi,nám řekli,že do CSR můžeme bez závary,že tam již na nás čekají a že nás usadí v něm.krajích,abycho,tam česky volili.Jest to propaganda,které se proti CSR používá.

Hodlám v Olomouci nějakou dobu vyčkati jak se poměry utváří.Budu se snažit,abych dostal podporu Ligy pro lidská práva a později se rozhodnu,kam bych se měl obrátit,kdybch nedostal povolení k pobytu v CSR.

Nebudu se nikterak míchat do veř.polit.života,protože vděčím CSR za to,že mně poskytne právo asyly.

Více dodatí nemohu.Jsem ochoten podrobně vylíčiti poměry v Rakousku za nynějšího režimu a to zcela dle pravdy a nestranně.

C.m.

X 200.848/38

Felix Stiasny

P r o t o k o l

sepsaný dne 3.6.1938 u státního policejního úřadu ve Znojmě s Mořicem R e i s s e m , nar. dne 10.3.1884 ve Vlčnově u Uh. Brodu, příslušný do Uherského Brodu, rodiče: Hermann a Betty, roz. Kohnová, národnosti české, židovského nábož. nevoják majetný, netrestán, posleďně bytem ve Vídni II. Reisbrücken-strasse 44, který po napomenutí k pravdě vypovídá:

Ve Vídni jsem již od r. 1909 a měl jsem tam zařízen obchod se smíšeným zbožím. Po převratu od 11.3.1938 byli jsme sice necháni asi 1 1/2 měsíce na pokoji, ale poslední měsíc to nebylo k vydržení. Přicházeli k nám do obchodu pouze Češi a proto jsem byl pronásledován. Chodili ke mně příslušníci SS a SA a hledali záminku. Vytýkali mi, že nemám obchodní knihy v pořádku, a že neplatí správně daně. Do obchodu jsem dostal komisaře a musil jsem mu vydati zboží i peníze, ~~muž~~ vše asi v obnosu 65.000 Sch. aniž by mně bylo vydáno potvrzení a pouze na moji prosbu mi dali asi 200 marek, abych měl býti z čeho živ. Pak bylo opět trochu pokoj. Asi za týden přišli opět do mého bytu všechno zpřeházeli, dokumenty a všechny listiny mu sebrali, též desky s českými písněmi, vše opět bez potvrzení. Tento týden v pondělí dne 30.5. opět přišli do bytu, pobrali všechno i s pasem. Šel jsem tedy v úterý na čsl. vyslanectví a dostal jsem od Dra. Černého doporučení na čsl. konsulát. Když jsem však přišel domů, řekla mi žena, že jí bylo vyhrožováno, že budeme zatčeni. Proto jsem ihned opatřil taxi a odjel i s rodinou na hranice a přešel tajně na čsl. území z obavy o život.

Od 20.května nebylo ve Vídni k vydržení a nikdo si ve Vídni netroufá promluvit na ulici česky.

Cm: František Hanák v.r.
policejní koncipista

Mořic Reiss v.r.

„Ahasver na vinohradské ulici

V pokojné a klidné vinohradské ulici mne zastavil člověk. Byl otrhaný a zbědovaný, ale nežebral. I k prosbě je asi židu třeba odvahy, zažil-li osvobození Rakouska. „Mluvíte německy?“ „Ano.“ „Jste Židovka?“ „Nejsem.“ Bylo to jistě to podivné oslovení, které mne přimělo, abych se vrátila za jeho zklamanými zády, protože jsem si uvědomila, že se tento člověk neodvažuje prosit o pomoc někoho, kdo není žid – a to uprostřed Prahy, uprostřed Evropy, v klidné, slunečné odpoledne roku 1938. Příběhů, jako je jeho, jsme v posledních letech slyšeli mnoho. Měl vyražené zuby a krvavou dásen, měl cáry místo šatů, neměl ani haléř a nejedl mnoho hodin. Nikde nepřespál – ze strachu, že by ho poslali zpátky. Jen šel a šel a šel.

Jak dlouho může jít vysílený a pokořený člověk bez peněz, než ho zastaví stráž? Snad ho zastaví zítra, snad pozítří. A nezbude jí, než aby ho poslala zpět, protože by přišly karavany zbědovaných lidí, kdyby se někde otevřely hranice. Poslat zpět – ale kam? Papíry nemá, o příbuzných neví. Československé úřady ho pošlou na hranice bývalého Rakouska a na hranicích jeho státu ho nepřijmou. Poštovní balík se musí doručit majiteli do rukou, ale lidský balík se postaví před hranicemi a řekne se mu: běžte! A lidský balík běží několik kroků sám, než ho chytí nejbližší stráž. Byl v Praze člověk, který zažil rekord tohoto bědného putování: byl odehnán od různých hranic různých států šedesátkrát.

V hlavičce sociálnědemokratického listu „Arbeiterzeitung“ stála, pokud vycházel, velmi krásná věta: „So lange es Stärkere gibt, immer auf der Seite der Schwächeren.“¹ Ze všeho nejvíce bych chtěla vědět, jak se chová dnes to skvělé a statečné, mužné a uvědomělé vídeňské dělnictvo k nejslabším ze slabých, k vídeňským pronásledovaným židům. Proč o tom není zpráv? Jímá mne hrůza, dovídám-li se, že mnozí rakouští dělníci přihlížejí prý týrání židů s poměrně klidnou myslí. Je-li to pravda, je to zase nový důkaz, že zášť proti židům dříme i v těch nejlepších a že není nic tak snadné, jako ji probudit.“

Přítomnost, 27. července 1938, přetištěno in Milena JESENSKÁ:

Nad naše síly. Češi, Židé a Němci 1937–1939, Olomouc 1997, s. 59

¹ Dokud existují silnější, vždy na straně slabších.

267 – Brněnské Ústředí pro uprchlíky telegramem žádá ministra vnitra Jana Černého o zastavení zatýkání rakouských židovských uprchlíků v Brně,

22. července 1938

Národní archiv

Druh **TELEGRAM** Dostel pod číslem 1991

27/8 : pan ministerský předseda
dp milan hodza praha =

Služební adresa opravy

Přijal na
veštní číslo pracovním místě číslo

22/7 1938

Podatel úřad Číslo Počet slov Podán dne

brno / 2 1991 47 22 1945

pane ministerský předsedo brněnska a zahraniční policie
zatyka židovské uprchlíky z rakouska dnes v brně bylo
zatčeno 19 emigrantů vcepa dostlych prosíme jmenem lidskosti
o propuštění a o poskytnutí přechodného azylu tem
nestastným = pomocně ústředí pro uprchlíky brno
bratislavská 4.4

Tiskopis 769 c. (I - 1938)

„Prvního pesachového rána¹ roku 1938 mě navštívil sekretář bratislavské ješivy² pan Fettmann a požádal mě, abych rychle přišel do domu rabiho Wesselyho. Tam jsem se dověděl o stovce Židů z Kittsee v Burgenlandu uvězněných na ostrově uprostřed Dunaje. Policie prý hlídá břehy, aby nedošlo k žádnému průniku na slovenské území. Rabi Wessely mě přesvědčil, abych se vydal na místo a zjistil, co se dá dělat.

Když jsme já a pan Eichner, sekretář naší obce³, dorazili na místo, shledali jsme situaci opravdu vážnou. Rozhodl jsem se okamžitě navštívit bratislavského policejního prezidenta Dr. Juskua. Ten nejprve odmítl jakkoli jednat bez souhlasu svých nadřízených. Vpuštění vyhnanců na československé území bez platných dokladů a propustek ho mohlo stát místo. Nakonec se mi ho však podařilo přesvědčit, aby nešťastníky předvedl k výsledku. Byli přepraveni do Bratislavy na policejní stanici.

Při výsleších jsme se dověděli, že byli doslova vytrženi od sederového⁴ stolu a bez možnosti cokoli si sbalit byli naloženi a odvezeni na ostrov uprostřed Dunaje.

Mezitím Rachel Unreichová a další ženy uvařily nějaké jídlo, aby vyhnance nakrmily. Také se podařilo opatřit nějaké nezbytné oblečení.

Dr. Jusko kontaktoval sekretariát ministra vnitra v Praze, ale byl striktně odmítnut se slovy, že Československo má dost svých vlastních Židů, a bylo mu nařízeno neprodleně vyhnance transportovat zpět do Rakouska. Mnoho dalších mužů intervenovalo na příslušných místech, mezi nimi např. Dr. Julius Reiss, Dr. Moritz Fleischhacker, Ludwig Meyer, Heinrich Schwartz, bez sebemenšího úspěchu. Policejní prezident nicméně přislíbil, že se bude snažit intervenovat dále.

Po dvou dnech strávených na policejní stanici se mi s pomocí přátel podařilo umístit uprchlíky v táboře Antonienhof v „zemi nikoho“ mezi Rakouskem, Maďarskem a Československem. Chtěl jsem zkontrolovat, zda jsou v pořádku, ale stráž mě nepustila dál.

Rozhodl jsem se navštívit velitele maďarské pohraniční stanice v Karlburgu kapitána Ördöga, který mi pomohl před pár týdny v podobném případě vyhnanců z Frauenkirchenu⁵. Ten mě však tentokrát odkázal na jinou osobu, majora Demeného z Wieselburgu. S tím to vůbec nebylo jednoduché – jednání se komplikovala a protahovala. Přece se mi však podařilo pro ně zajistit ubytování ve stájích v maďarském Karlburgu. Včas, neboť setrvávání v táboře Antonienhof již nebylo déle možné. Během transportu se však vojáci chovali k vyhnancům tak brutálně, že jsem jim musel pohrozit udáním. Nemají žádné právo se k těm lidem takto chovat.

Plán převést vyhnance z maďarského Karlburgu do slovenského Gutoru s pomocí rybářských lodí, který se mi osvědčil dříve, bohužel tentokrát nefungoval. Navrhl jsem proto majoru Demenému, že seženu loď, na které budou vyhnanci čekat v mezinárodních vodách uprostřed Dunaje, dokud se mi pro ně nepodaří sehnat povolení k pobytu v Bratislavě. Major Demeny požadoval pro takovou akci svolení policejního prezidenta z Budapešti. To se naštěstí podařilo získat.

Byl jsem informován o jisté francouzské lodi a vlečné lodi Zurich kotvících v zimním přístavu. Spojením obou a jejich ukotvením v mezinárodních vodách mohl vzniknout dočasný azyl pro vyhnance. Při nalodování jsme však byli podvedeni. Námořníci nechali vlečnou loď s uprchlíky osamocenou u maďarských břehů. Major Demeny zuřil a nařídil mě zatknout. Ve studené cele jsem čekal do rána, než mě major předvolal a než se mi ho podařilo přesvědčit, že jsem jediný, kdo dokáže v této svízelné situaci nalézt řešení [...]“

¹ 6. dubna 1938; Pesach je jeden z hlavních židovských svátků, trvá 8 dní.

² Ješiva je židovská náboženská škola.

³ Aron Grünhut byl členem Ortodoxní izraelské obce v Bratislavě.

⁴ Seder je slavnostní večeře, kterou začíná svátek Pesach.

⁵ Tehdy se podařilo zabránit vrácení 28 Židů vyhnanců z Rakouska do Maďarska a umístit je na Slovensku.

Tragedie lidství u Bratislavy

50 štvaných mezi hranicemi

UDERNÍCI VYVEZLI 51 LIDÍ NA DUNAJSKÉ OSTROVY. — HROZNÉ BARBARSTVÍ RASISMU. — ČTYŘI LIDÉ JÍŽ MRTVÍ.

Bratislava, 20. dubna. (Páv. zpráva.) Mezi hranicemi československými, bývalého Rakouska a Maďarska rozvíjí se strašná kalvárie 51 židovských vyhnanců. V sobotu v noci totiž přišli úderníci do některých obcí rakouského Burgenlandu, kde poctili „návštěvou“ celou řadu židovských rodin. Donucovali je k tomu, aby se vzdaly německého státního občanství a potom 51 osob naložili na čluny a dopravili je na ostrovy, poblíž děvinského břehu. Mezi postiženými je 11 dětí a 10 žen, nejmladší z vyhoštěných je dvouleté dítě a nejstarší 82letý kmet.

V neděli ráno nalezla tyto lidi československá stráž a dopravila je do Bratislavy, kde je umístila ve hnanecké stanici. 72letou ženu, která utrpěla nervový třes, bylo třeba ihned odvézt do nemocnice. Nešťastníci žádali o povolení pobytu v Československu, ale ještě během neděle jim bylo oznámeno, že ministerstvo vnitra nemůže pobyt povolit.

Potom následovala další část kalvárie těchto lidí. Naložili je na auto a odvezli na místo, kde se stýkají hranice Československa, Maďarska a Německa. Zde v lesní samotě je vyložili a zde žili mezi hranicemi jako na pustém ostrově. Marne se pokoušeli přebrodit některé hranice. Jediné obyvatelé okolních obcí jim ze soucitu přinášeli něco k jídlu. V úterý se podle zpráv dostali do Maďarska, maďarská stráž je však vyhnala nazpět do Rakouska. Jen jediná žena ušla

těto kalvárii tím, že onemocněla a je v bratislavské nemocnici.

Spolupracovník našeho listu odebral se ve středu ráno na maďarsko-rakousko-československé hranice a zjistil o osudu vyhoštěných toto:

Když maďarská pohraniční stráž vyhnala nešťastníky na rakouské území, 15 z nich se vrátilo na pohraniční bod, kde nejsou v dosahu úderníků. Ostatní byli zavřeni a jsou nyní v moci německých úřadů v Kopčanech, které je ubytovaly v nějakém sklepě.

Čtyři z vyhoštěnců již zahynuli. Dva muži spáchali sebevraždu a dva se utopili v lesních močálech v okolí, když se pokusili tajně přejít některé hranice. Je nepochybné, že v nejbližším příhodném okamžiku německá stráž vysadí i zbývajících 32 osob v některém pohraničním místě.

Československé úřady trvají dosud na svém rozhodnutí, podle něhož nepřipustí tyto nešťastníky na území republiky. Deputace židovské strany žádala ministra vnitra osobně, aby našel nějaký způsob, jak zmírnit osud psanců. Jsou to většinou řemeslníci a venkovští obchodníci. Dva z nich mají ženy nežidovského vyznání. Když jim v sobotu oznámili úderníci, že budou musit opustit Rakousko, chtěli s nimi jít i jejich ženy, ale tyto byly zadrženy a nebylo jim dovoleno přestoupit hranice.

O celou tuto neslýchanou tragedii se začíná zajímat i svět. V Bratislavě je právě nyní slavný americký žurnalista John Gunther, jehož kniha „Evropa jaká je“ je velmi dobře známá i v Československu. Navštívil jak vyhnance nešťastníky, tak i úřady a podal o celé barbarské příhodě obsáhlý telegram pro anglické a americké listy. Prý i londýnské úřady projevují o tuto záležitost zájem.

270 – „Zničení lodi vyvrženců“

Večerní české slovo, 30. srpna 1938

„Ničí lidé“ puštění po vodě na smrt.

Zničení lodi vyvrženců.

Zrezivělý člun uprchlíků zahrán od břehu.

Na 1865. kilometru Dunaje, nedaleko za zákrutem toku u Děvína u Bratislavě, kotví již 4 měsíce u maďarského břehu stará nákladní loď. Je to vězení sedmačtyřiceti „ničích lidí“, vypovězených několik dní po rakouském anšlusu z nového území Třetí říše. Jsou to muži, ženy a děti, nejrůznějšího věku. Šestačtyřicet židů a jedna křesťanka, manželka zubního lékaře z malého rakouského městečka Kittsee. Původně bylo na palubě tohoto zpola zrezivělého vléčného člunu 57 uprchlíků. Z hrozných útrap bylo deset, z toho sedm žen a tři muži, osvobozeno smrtí. Za parných dnů byly železné pláty paluby rozžhaveny tak, že vedrem vybičováno propukalo u uprchlíků šílenství. Choditi po palubě nebylo možné. Žár propaloval chatrné zbytky bot,

které mají ubožáci na sobě. Nyční mají být připraveni i o tento svůj poslední útulek, na kterém pobyt nestačí ani k smrti ani k životu. Maďarské úřady oznámily osazenstvu „plujícího gheata“, že budou jejich přítomnost trpět jen do 1. září. O polednách prý budou přerézána u lodi zpuchřelá kotevní lana a loď bude puštěna po Dunaji, ať si pluje kam a jak chce. Bude to patrně jejich cesta k smrti. Nešťastníci se po vyhlášení tohoto oznámení sešli na palubě a svorně si slíbili, že raději skončí sebevraždou. Pak se všichni společně pomodlili.

Čtyři měsíce tohoto vězení byly dny strašlivých muk a útrap. Byli krátce po anšlusu tajně převedeni úderníky na naše území. Naše úřady jim nemohly poskytnout asyl a proto uvítaly návrh francouzského

kapitána, který právě v přístavu kotvil s motorovou lodí, že nebožákům propůjčí vlečnou loď a že ji zakotví za Děvinem. Později byli převedeni na loď maďarskou. Po delším jednání maďarské úřady svolily k tomu, když se představitelé bratislavské náboženské obce zaručili, že svým souvécím opatří dokumenty pro cestu do zámoří. Židé žili na staré zrezivělé lodi jako ve vězení. Z lodi nesměli a byli odkázáni na milosrdenství. Za čtyři měsíce těchto galejí se z nich staly vychrlé lidské stíny. Jakmile se nablízku objeví člun, vyběhají z pod paluby a prosí o jídlo. Loď je plná hmyzu a krysy, které ve velkých spoustách pobíhají po lodi. Teď s rozechvěním očekávají posledních osmačtyřicet hodin svého života.

69

Opis.

Nutné :
Spěchá :

30. 8. 1938.

Pane presidente :

Dovoluji si Vám v příloze zaslati výstřižek z Več. Českého Slova ze dne 30. 8. 38. Neznám nikoho z lidí, o něž v článku běží. A nedotýká se mne jejich osud proto tak tragicky, že sám jsem žid. Ne, uráží mne to jako člověka, a osměluji se Vám psát, činím tak proto, že mne jímá hrůza nad osudy těchto lidí, jimž můžeme pomoci a nechceme, a Vy, pane presidente, Vy, jehož otíme a milujeme jakožto pokračovatele díla presidenta Osvoboditele, jste v této hodině dvánácté jediný, jenž mocí svého postavení těmto asi zcela nevinným nešťastníkům můžete pomoci. Pane presidente, my všichni občané modlíme se dnes k Bohu, aby pomohl našemu národu a vlasti. Dokažme, že pomocí trpícím zasloužíme si Boží pomoci.

Váš oddaný

JUDr. Jaroslav K a t z.

Razítko:
JUDr. Jaroslav KATZ,
Praha VII.,
Sochařská ul.č. 2.
1 příloha.

240
R 25.659/32

134

Dvůr Král. n.L., dne 28.7.1938

Opis.

P.T.

Kancelář presidenta republiky

P r a h a .

Pane presidente.

Před týdnem jsem se doslechl, že ve vlečňáku na Dunaji jsou ještě stále vyhnanci z Rakouska. Jelikož jsem nechtěl věřit, že tomu skutečně tak jest, přesvědčil jsem se osobně na místě samém o této hanbě lidstva.

Není mi možno popsati situaci lidí, na Dunaji se nalézajících, poněvadž trpkost, že světto vše trpí, mi svírá srdce i ústa.

Vzhledem k tomu, že dva dny přede mnou dlela na témže vlečňáku pí. Marie Schmolková z Prahy I., Kamzíková 3, zasílám Vám v příloze výtah z její zprávy.

Jewish-Agency-Hicem v Praze V., Jáchymova 3 snaží se umístiti tyto ubožáky částečně v Americe, Palestině a Rumunsku, staré lidiz z části zde v republice a v Uhersku. Než veškeré formality se provedou, uplyne doba několika měsíců.

Prosím Vás, pane presidente, abyste těmto chudákům - v případě, že by jim nemohlo býti dáno přechodné visum pro pobyt v republice - umožnil alespoň jejich umístění ve střeženém táboře. Umístěním těchto vyhnanců ve střeženém táboře by se Ministerstvo vnitra nikterak neprejudikovalo a co se týče výloh spojených s jejich živobytím, postaral bych se o to, aby byly hrazeny souvěřci těchto ubohých lidí.

28.7.1938

Vaše moudrost, pane presidente, zajisté najde cesty
schůdné, aby tito lidé z pekla - ve kterém se nyní nalézají - byli
vysvobozeni.

S výrazem hluboké úcty :

Pavel Deutsch,

Pavel Deutsch v.r.

Svů Král. n. L.

/Výtah ze zprávy pí. Marie Schmolkové, Praha I., Kamzíkova
3., o jejím pobytu na vlečném rakouských uprchlíků na
Dunaji./

Dne 16. dubna t.r. byli židovští obyvatelé z Kittsee a Pamy v Rakousku vyhnáni ze svých bytů a oloupeni o všechn svůj majetek, jakož i o průkazy osobní.

V noci byli dopraveni na malý ostrov v Dunaji, náležející československému státu.

Dne 17. dubna byli tito vyhnanci nalezeni čsl. pohraniční stráží a dopraveni do Bratislavy. Týž den byli však z čsl. republiky vykázáni a znovu dopraveni na německé hranice. Na malém kousku půdy, nalézajícím se mezi hranicemi Československa, Maďarska a Rakouska, ztrávili tito ubožáci tři dny a noci za perného chladna, bez přístřeší a z poloviny vyhladovělí, mezi bodáky pohraničních stráží všech tří zemí, na které nesměli vkročit.

Část z nich, 17 osob, vrátila se zpět do Kittsee, kde byli starci a děti uzavřeni do sklepa, dospělým ženám a mužům byly přiděleny těžké čistící práce.

Několikadenním putováním vyčerpaní lidé byli bitím donucováni k pracím, když jejich síly ochably. V noci byli po 30 km pochodu dopraveni znovu na českosl. hranice.

Židé z Bratislavy našli konečně přechodné východisko. Najali vlečák, který přistál na maďarském břehu Dunaje a všech 68 pronásledovaných lidí, dělníkem počínaje a vinařem - velkoobchodníkem konče, s pětiletými dětmi a až osmdesátiletými starci, bylo na něm umístěno.

Žádná ze zemí, ležících na březích Dunaje, nebyla ochotna nechat vyhnanecký vlečák přistáti. Maďarsko, ve víře, že židovské organizace umožní vystěhování svých členů do zámoří, povolení stále prodložovalo.

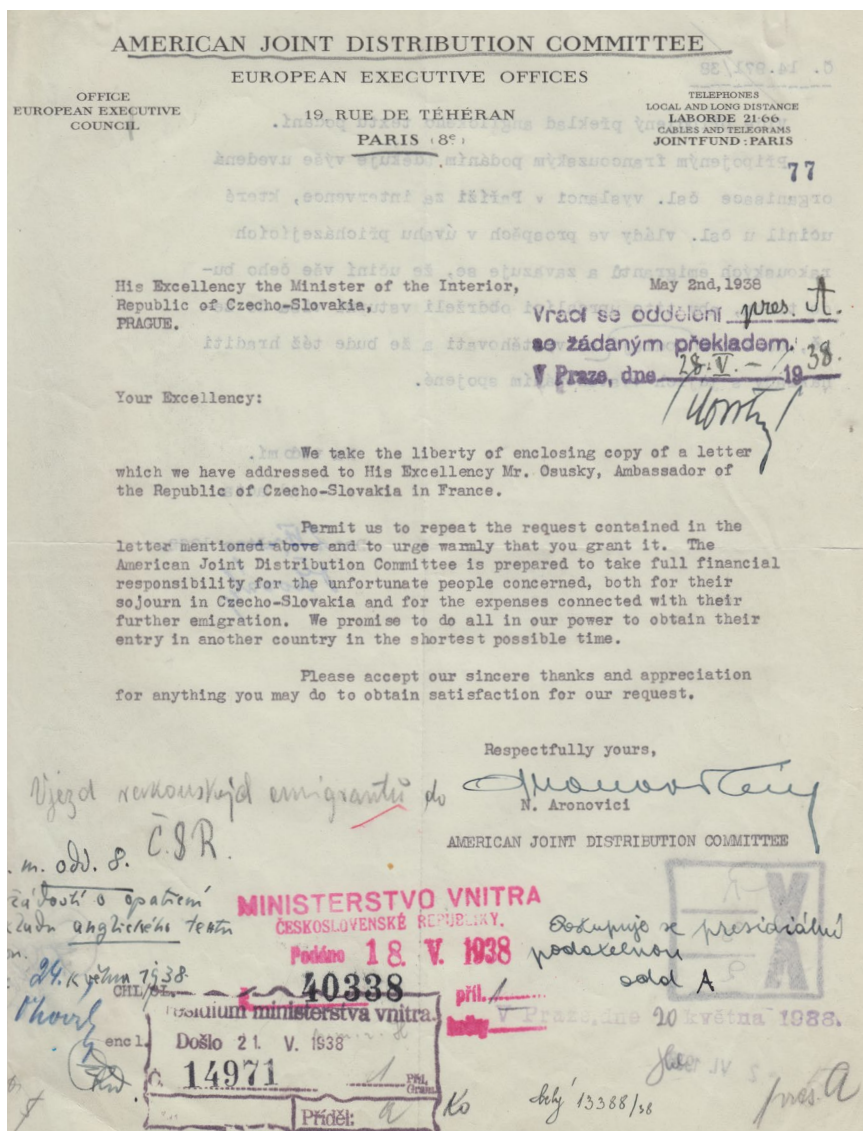
381

Téměř 3 měsíce žijí tito zoufalí lidé, které nechce žádná země přijmouti a jimž se i pobyt na vlečnaku zakazuje, v naději na záchranu.

V této době byly učiněny pokusy v různých zámořských státech k nalezení vhodného sídla k vystěhování. Mimo vystěhování několika vyhnanců do Spojených států amerických, které spočívalo na legálních předpokladech, nepodařilo se umožnit vystěhování většiny, která požadavkům zámořských států v různých ohledech neodpovídá. Tato většina mohla by se umístiti jedině v židovském společenství.

S těmito myšlenkami navštívili jsme s p. Schlo-mo Lipski dne 10. července vyhnance na dunajském vlečnaku. Viděli jsme jejich nevyjádřitelná duševní muka, zvýšená fyzickým trápením, způsobeným pobytem v malých skladištních místnostech vlečnaku prolezlých krysy, nebo na palubě vlečnaku, vystavené zrovna tak nečas, jako parnému slunci.

Část uprchlíků, t.j. 4 starci a nemocní budou přechodně ubytováni v Bratislavě, 10 lidí obdrželo certifikáty do Ameriky, takže dnešní stav vyhnanců na vlečnaku jest asi 49 osob.

273 – Žádost American Joint Distribution Committee adresovaná ministru vnitra Československé republiky Josefu Černému, 2. května 1938

„Dovolujeme si přikládati opis listu, který jsme zaslali Jeho Excelenci panu Osusky-mu, velvyslanci Československé republiky ve Francii.

Dovolte nám, abychom opakovali prosbu, obsaženou ve výše uvedeném listě, a naléhali vřele, aby prosbě té bylo vyhověno. American Joint Distribution Committee jest hotov převzítí plnou finanční zodpovědnost za dotyčné nešťastníky jak ohledně jejich pobytu v Československu tak i ohledně nákladů, spojených s jejich další emigrací. Slibujeme, že učiníme vše, co jest v naší moci, abychom docílili jejich vjezdu do jiné země v době co možno nejkratší. Račte přijmouti naše upřímné díky za všechno to, co laskavě učiníte ohledně vyhovění naší prosby.

Paříž, dne 2. V. 1938.

American Joint Distribution Committee.

/Americká spojená přidělovací komise/.

Národní archiv

Americký společný distribuční výbor, zkrácené JOINT nebo JDC, je jedna z nejvýznamnějších židovských dobročinných organizací. Byla založena roku 1914 a funguje dodnes. Překlad dokumentu převzat z původního archivního spisu i s jazykovými zvláštnostmi.

Národní archiv

Liga pro lidská práva v Československu byla založena v roce 1929 z iniciativy tehdejšího ministra zahraničních věcí Edvarda Beneše. Šlo o sesterskou organizaci Ligy pro lidská práva, která sídlila v Paříži a byla založena v roce 1898, v době snahy o revizi antisemitského procesu s Alfredem Dreyfusem.

LIGA PRO LIDSKÁ PRÁVA

V ČESKOSLOVENSKU

PRAHA II., ŽITNÁ 13

Telefon 201-71

Účet poštovní spořitelny 205.729

Pan

125

dr Josef Černý

ministr vnitra

v Praze

V PRAZE dne 23. dubna 1938

Pane ministře,

Československá veřejnost je znepokojena zprávami o osudu jedenapadesáti vypověděnců z Rakouska, kteří hledali útočiště v Československu, u Bratislavy.

Chápeme, že československé úřady se brání přílivu emigrantů do Československé republiky, nicméně obracíme se na Vás, pane ministře, s prosbou stejně zdvořilou jako naléhavou, abyste učinil všechno, co učinit lze, aby osud obětí nedemokratických režimů byl zmírněn, zlidštěn.

Děkujeme Vám, pane ministře, už napřed co nejlépe za všechnu blahovůli, kterou při tom projevíte, a poroucháme se Vám s projevem obzvláštní úcty.

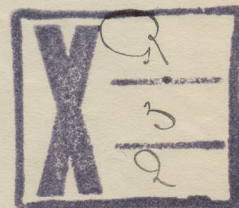
F. Nehyba
Franz Nehyba
jedenatel

Bohumil Přikryl
ing. Bohumil Přikryl
předseda

P. J.
Jde o 52 rakouských příslušníků - židů, kteří byli ilegálně dopraveni na čes. státní území a odtud čes. orgány odstaveni zpět na rak. území. - Na čes. státním území nyní nejsou. Vše se týká ro. čís. 11858/38

Presidium ministerstva vnitra.
Došlo 2. V. 1938
12647
Příděl: 2 Ko

Ad acta.
Dne 4. května 1938.

Doporučené

3.5.

- 5. V. 1938

staveno Ko
11858/38

275 - Zpráva pohraniční stanice v Suchdole nad Lužnicí o opatření cestovních pasů
německých Židů písmenem „J“, 5. prosince 1938

Národní archiv

Vyhánění Židů z Německa po „anšlusu“ Rakouska vedlo k uzavření hranic většiny evropských států pro tuto skupinu uprchlíků. Země sousedící s Německem, které nechtěly zavést vízovou povinnost pro všechny německé občany (ta by měla negativní hospodářské důsledky), proto hledaly cestu, jak zabránit vstupu pouze německým Židům. Československý konzulát ve Vídni po „anšlusu“ vydával zvláštní typ doporučení, které opravňovalo k překročení jinak uzavřené hranice. „Neárijcům“ tento dokument vydáván nebyl. Na základě jednání mezi Švýcarskem a nacistickým Německem byly nakonec cestovní pasy německých Židů opatřeny razítkem „J“.

Četn.pohran.kontrol.stanice Suchdol n./Luž.,okr.Třeboň. 101

Čís.jedn.625 dův./1938.

Suchdol n./Luž.,5.prosinec 1938.

Věc: Cestovní pasy říšskoněmeckých
židů - rozeznávací značka.

Okresní úřad

Přílohy: ./.

T ř e b o ň.

Oznamuji, že při kontrole cestovních pasů bylo opětovně zjištěno, že cestovní pasy říšskoněmeckých židů ať z Německa nebo Rakouska, kteří jsou opatřeny cestovními pasy říšskoněmeckého vzoru, jsou jejich pasy označovány na první titulní straně pod deskami v levém horním rohu velikou písmenou " J " jež je vytisknuta do pasu červeným razítkem. Jinak se tyto cestovní pasy od ostatních cestovních pasů říšskoněmeckých příslušníků neodlišují.

Předkládám okresnímu úřadu v Třeboni a průklep okresnímu četnickému velitelství v Třeboni.

Vedením stanice pověřen:

Prof. Kruš

